

Acte acadèmic de graduació

Universitat Pompeu Fabra, desembre del 2010

“Passió pel coneixement i pel millorament del país, o mers ‘idiotes’ instruïts?”

Ferran Requejo

Benvolgut rector, professors, estudiants i familiars,

Avui és un gran dia! Heu aconseguit una primera jubilació com a estudiants. I *jubilació* ve de “jubilar”, que significa “experimentar una alegria viva, expansiva”! Però dic que és la primera jubilació perquè d’estudiar no et jubiles mai; encara que un no ho sàpiga, o no ho vulgui saber, un no es jubila mai d’estudiar i d’aprendre!

Començaré per les felicitacions. No als estudiants que us heu graduat, sinó a les vostres famílies i als vostres professors.

En primer lloc, felicito les famílies, perquè, per fi, us heu alliberat d’un estudiant, o sigui, d’un neurastènic, d’algú que sempre pateix per l’examen següent o perquè se li tira a sobre la data de lliurament d’un treball, etc.

En segon lloc, felicito els professors per la bona feina feta i, per què no dir-ho, també perquè us heu tret de sobre una altra generació d’estudiants.

Certament, els estudiants teniu cert mèrit per l’esforç realitzat, però, en definitiva, només heu fet allò que s’esperava de vosaltres; allò que d’entrada ja esperava una societat que ha invertit en vosaltres i que espera algun retorn en el futur.

Per al títol d’aquesta breu intervenció he manllevat un pensament de Desmond Bagley, periodista i escriptor del segle XX conegut sobretot pels seus *thrillers*, llibres que van ser *best-sellers*, alguns transformats després en sèries de la BBC o en pel·lícules, com per exemple *L’home de Mackintosh* (1973, amb Paul Newman i Dominique Sanda).

Desmond Bagley ens diu: “If a man is a fool, you don’t train him out of being by sending him to university. You merely turn him into a trained fool, ten times more dangerous” (*Si un home és un idiota, no se l’ensenya a deixar de ser-ho enviant-lo a la*

universitat. L'única cosa que s'aconsegueix és convertir-lo en un idiota instruït, cosa deu vegades més perillosa).

El terme *idiota*, com potser la majoria de vosaltres ja sabeu, té diversos significats. Un d'ells és el més habitual: *idiota* com a sinònim de ximple, d'imbècil. Però hi ha un altre significat que ara m'interessa més recollir: el d'*idiota* en el sentit clàssic del terme, en el sentit que tenia el terme a l'antiga Grècia. Un idiota era aquell que no s'interessava per les qüestions públiques, cíviques, sinó que tan sols s'interessava pels seus assumptes o negocis privats.

I vosaltres, els estudiants que avui celebren la vostra graduació, què voleu ser? Uns apassionats pel coneixement i pel millorament del país i del món, o uns mers "idiotes" instruïts?

No ser un idiota, en sentit clàssic, vol dir dues coses:

- a) Ser un apassionat pel coneixement. Potser alguns de vosaltres continuareu estudiant (màsters, etc.). Però feu el que feu a partir d'ara, el més important és no deixar mai d'aprendre. I per aprendre cal sempre enlairar-se al dubte. No pas "enfonsar-se" en el dubte, sinó, com deia Hegel, enlairar-se vers el dubte. Cal dubtar de tot. De les idees apreses i de les idees pròpies. I actuar amb decisió malgrat aquest dubte.

Quan un acaba la carrera està content. Tanmateix, poc temps després enyora coses que ja no té pel fet de no ser ja a la universitat. Per exemple, el bar. Sóc un entusiasta dels bars de les universitats del món. En els bars sempre s'aprenen coses, no necessàriament vinculades a la vida acadèmica, però sí vinculades a la vida en general. I es fan amics que a vegades perduren en els temps de la dispersió professional.

Però una altra cosa que s'acostuma a enyorar de la universitat —això dit per ex-estudiants que em trobo alguns anys després d'haver acabat la carrera— és la possibilitat de rebre elements de reflexió teòrica. La possibilitat d'accés a la teoria, sigui de la disciplina que sigui. Les qüestions pràctiques, encara que sigui de les feines laborals més complicades, s'adquireixen en poc temps, dies, setmanes com a molt. Però l'accés a la teoria, a la gran teoria, només te'l dona la universitat de la mà dels professors, especialment d'aquells que fan recerca de qualitat. Plantegeu-vos continuar estudiant, potser no ara, sinó quan ja estiguen en un lloc de treball més o menys estable.

La ciència es va originar amb la curiositat d'entendre el món (no amb les dades empíriques). Espero que hàgiu adquirit les eines i les capacitats teòriques adients, no només per al vostre exercici professional, i també que se us hagin despertat els interessos intel·lectuals adequats per tal de viure una vida de qualitat.

Espero que la vostra vocació de coneixement sigui permanent. Que visqueu reaprenent a formular preguntes que ja sabeu que moltes vegades no tenen una única resposta correcta, sinó diverses respostes.

b) Però no ser un “idiota” en el sentit clàssic del terme també vol dir tenir interès pels assumptes col·lectius, no només pels assumptes privats. Estar imbuït d’esperit cívic.

Catalunya és un país que en bona mesura està per fer. O per ser refet. I és un país amb vocació internacional, amb vocació de ser al món a partir de les seves característiques pròpies. Una bona feina professional és millor si també té objectius col·lectius basats en valors que millorin el món en l’àmbit polític, econòmic, social o cultural. Això també s’espera de vosaltres des d’un país que, com dèiem, ha invertit en vosaltres.

El moviment per l’emancipació presenta moltes cares, però és constant. No s’arriba mai al final. És sempre un viatge inconclús. Els mateixos estats de dret, les democràcies liberals, han estat i són moviments emancipadors per a la humanitat. Tanmateix, presenten encara bastants característiques esbiaixades en favor de les majories hegemòniques de caràcter nacional, social, cultural, lingüístic, etc.

Hi ha molta feina a fer per transformar el món a millor. També el de la nostra realitat immediata. En una pel·lícula de 1938, crec recordar que era la que es titula *Holiday*, el personatge que interpretava Cary Grant deia una cosa així. “Tinc un criteri per resoldre dilemes morals. Quan em trobo amb un dilema a la vida, penso què faria en el meu lloc la General Motors, i aleshores faig el contrari”.

Avui sou aquí estudiants de ciències socials i d’enginyeries. Són dues disciplines que en el seu moment vaig tenir també el privilegi d’estudiar (per allà els temps del paleolític superior). Als qui heu estudiat ciències socials us desitjo que augmenteu constantment els coneixements científics, però també a partir de seguir l’evolució de les ciències naturals. Als estudiants de les enginyeries us encoratjo a millorar a partir de seguir esdeveniments i activitats de caràcter humanístic. Els dos vessants són necessaris perquè les vostres neurones i vosaltres mateixos visqueu amb més qualitat. La vida és més complicada que les matemàtiques.

Creu que la vida té aspectes magnífics de ser viscuts. Però el món és a vegades hostil, injust, desigual. Hi ha desigualtats de gènere, de classe, desigualtats amb components nacionals, lingüístics, etc. I bona part d’aquestes desigualtats són injustes. Podeu incidir-hi en les vostres relacions personals, familiars, però també a partir de les vostres activitats professionals i col·lectives futures.

Procureu ser “aristocràcia de coneixement” i líders de la transformació ètica. Us desitjo el millor. Però només us ho desitjo si us ho guanyeu. L’excel·lència científica, professional, política i moral s’ha de buscar i s’ha de treballar.

El balanç del que heu rebut a la UPF no el podeu fer ara. Necessiteu perspectiva de temps i d'activitat professional. I, sobretot, necessiteu perspectiva de vida. De moment us encoratjo a ser ambiciosos, a actuar amb empena i energia. A no voler conformar-vos amb poc. A fugir de la mediocritat mental.

El futur del món es presenta apassionant, però també incert, la qual cosa el fa més interessant que si fos molt previsible. Vivim en un planeta petit, en una estrella vulgar, en una galàxia que només és una entre moltíssimes més. Hi ha grandesa —deia Darwin— en aquesta visió de la vida, en què no devem res a ningú i som senyors dels nostres destins. Però espero que hàgiu après a pensar com Mark Twain quan deia a *Reflexions contra la religió*:

“El púlpit i els optimistes no paren de parlar sobre la forta marxa de la humanitat fins a la perfecció final. Com sempre, es salten a la torera les estadístiques”.

No us desitjo una vida feliç. Una vida feliç és un impossible. La felicitat és per als déus o per als idiotes (aquesta vegada en el sentit no clàssic del terme). I, pel vostre bé, espero que no sigueu cap de les dues coses. Us desitjo, això sí, una vida amb moments feliços. Però la felicitat, com les llibertats, s'ha d'inventar. No és una cosa que està en un lloc i que s'ha de descobrir.

Us desitjo, això sí, sort, que a vegades, tal com mostra la pel·lícula *Match Point* de Woody Allen, és un factor decisiu a la vida. Però us desitjo sort només si lluiteu per tenir-ne, si l'aneu a buscar. La sort sovint la trobes quan estàs en condicions de trobar-la, perquè l'has anada a cercar.

Però ara esteu en un moment dolç. Esteu vivint el moment del present victoriós. Del present victoriós que s'apodera del futur. I cal gaudir del moment. Cal que gaudiu d'aquest moment.

Així doncs, moltes felicitats a tots!

Aquí fora hi ha tot un món per descobrir, un món per transformar i un món per gaudir-ne! Aproveiteu-lo !

Moltes gràcies